

Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsi və Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin gücü sayəsində torpaqlarımız erməni işğalından azad edildi. Qələbədən dərhal sonra Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ərazilərinin dirçəldilməsi üçün bərpa-quruculuq işlərinə başlanılıb. Bu ərazilərin bərpası və inkişafında da enerji amili həlledici rol oynayır.

"Yaşıl" texnologiyaların və "ağıllı" sistemlərin tətbiqi, regionun enerji təminatı ilə bağlı strateji hədəflər müəyyən etdirilmişdir. 2020-ci ilin noyabrında yaradılmış Əlaqələndirmə Qərargahı və onun nəzdindəki İdarələrarası Mərkəzin işçi qruplarından biri enerji təminatı məsələləri üzrə fəaliyyət göstərir.

"Yaşıl Enerji Zonası" yaradılmasına dair ölkə Prezidentinin müvafiq tapşırığına uyğun olaraq, Yaponiyanın TEPCO şirkəti cəlb edilməklə "İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə Yaşıl Enerji Zonası" Konsepsiya sənədi hazırlanaraq hökumətə təqdim olunmuşdur. Konsepsiya çərçivəsində əhalinin məskunlaşması və iqtisadi inkişafından asılı olaraq enerji təchizatı variantları dəyərləndirilmişdir.

Elektrik enerjisinin istehsal güclərinin bərpası çərçivəsində Laçın, Kəlbəcər və Suqovuşanda bərpa edilən 20 MVt gücündə dörd su elektrik stansiyasından üçü istismara verilmişdir. Ölkə başçısının iştirakı ilə 14 fevral 2021-ci il tarixində Laçın rayonunun cənub hissəsində, Güləbird kəndinin ərazisində Vətən müharibəsi zamanı düşmən tərəfindən tam yarsız hala salınmış 8 MVt gücə malik "Gülebərd" KSES bərpadan sonra istifadəyə verilib. Gücü 7,8 MVt olan "Suqovuşan-1" və "Suqovuşan-2" kiçik su elektrik stansiyaları, həmçinin yenidən tikilən 4,4 MVt gücündə "Kəlbəcər-1" kiçik SES-dən başqa, dağıdılmış vəziyyətdə olan, ümumi gücü 140 MVt-a qədər olan 33 KSES-in bərpa işləri yekunlaşmışdır.

Şuşa, Kəlbəcər, Füzuli və Cəbrayıl 110/35/10 kV-luq 5 yarımstansiya artıq istismara verilib, həmçinin bu yarımstansiyaların ölkənin ümumi

enerji sisteminə qoşulması üçün elektrik verilişi xətləri çəkilib. 110/35/10 kV-luq "Qubadlı", "Zəngilan", "Ağdam-1" və "Ağdam-2" yarımstansiyalarının tikintisi və Daşkəsən yarımstansiyasının yenidən qurulması başa çatdırılmışdır.

Paylayıcı şəbəkənin qurulması çərçivəsində Şuşa şəhərində 35/10 kV-luq 4 MVA gücündə "Daşaltı" yarımstansiyası tikilərək istismara verilib. Xocavənd, Cəbrayıl və Zəngilan rayonlarında isə 35/10 kV-luq yarımstansiyalarda bərpa işləri aparılıb. Hazırda Şuşa şəhərində 6 ədəd 35/0,4 kV-luq, Hadrut qəsəbəsində bir ədəd 35/10 kV-luq yarımstansiyaların tikintisi davam etdirilir. Suqovuşan qəsəbəsini elektrik enerjisi ilə təmin etmək üçün 35 kV-luq xətt çəkilib və 35/10 kV-luq "Suqovuşan" yarımstansiyası inşa edilərək istismara verilib.

Həm Qarabağda, həm də Şərqi Zəngəzurdə elektrik enerjisi təsərrüfatının qurulması prosesi intensiv şəkildə davam etdirilir. Dayanıqlı enerji təminatı üçün böyük potensiala malik "Xudafərin", "Qız Qalası" hidroqovşaqları və su elektrik stansiyaları layihələri də uğurla icra olunur. "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarına aid bəndlərin tikintisi tamamlanıb.

Hazırda hər iki su elektrik stansiyasının qurğu və avadanlıqlarının alınıb quraşdırılması, həmçinin tikintiye çəkilməmiş xərclərin, dəymiş ziyanın həcmi hesablanması ilə bağlı müzakirələr davam etdirilir. Ümumi qoyuluş gücü 200 MVt olan "Xudafərin" və 80 MVt gücündə "Qız Qalası" su elektrik stansiyalarının inşasının 2024-cü ilədək tamamlanması planlaşdırılır. Bu layihələrin reallaşması Azərbaycana illik 358 milyon kVt/st elektrik enerjisi istehsalı, mövcud 252 min hektar tor-

paq sahəsi üzrə suvarmanın yaxşılaşdırılması və 12 min hektar yeni əkin sahələrinin suvarılmasına imkan yaradacaqdır.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev çıxışlarında bu ərazilərin enerji təminatında bərpaolunan enerji mənbələrindən maksimum istifadə ediləcəyi, ekoloji təmiz, səmərəli innovativ texnologiyaların tətbiq olunacağı barədə demişdir: "Azad edilmiş ərazilər "yaşıl enerji" zonası olacaq.

Əminəm ki, Azərbaycan transformasiyanın nadir təcürbəsini nümayiş etdirərək, Lüksemburqun ərazisindən dörd dəfə böyük olan dağıdılmış ərazini yüksək yaşayış standartlarına malik firavanlıq məkanına çevirəcək".

İşğaldan azad olunmuş bölgələrdə hidro, günəş, külək, biokütlə, geotermal və digər bərpaolunan enerji potensialının öyrənilməsi, mövcud resurslardan istifadə etməklə külək və günəş enerji stansiyalarının və həmçinin su anbarlarında, kiçik çaylarda

yük hidroenerji potensialına malikdir. Həmçinin, ilkin təhlillərə əsasən Kəlbəcərdə 3093 m³/gün, Şuşada isə 412 m³/gün termal su ehtiyatlarının mövcud olması ehtimal edilir.

BP şirkəti ilə 3 iyun 2021-ci il tarixində Zəngilan, Cəbrayıl rayonlarının ərazisində 240 meqavatlıq Günəş Elektrik Stansiyası tikinti layihəsinin qiymətləndirilməsi və həyata keçirilməsi fəaliyyəti üzrə əməkdaşlığa dair "İcra Müqaviləsi" imzalanmış və bu sahədə işlər davam etdirilir. Bununla əlaqədar olaraq, GES-nin tikilməsi və ölkə şəbəkəsinə inteqrasiya olunması ilə bağlı investisiyaların təşviqi üçün güzəşt alətinin tətbiqi məsələləri aidiyyəti dövlət qurumları ilə müzakirə olunur.

İllik təxminən 500 milyon kVt/st elektrik enerjisinin istehsalı proqnozlaşdırılan bu layihə üzrə torpaq sahəsinin müəyyənləşdirilməsi, topoqrafik tədqiqatlar, şəbəkəyə qoşulma imkanlarının öyrənilməsi, hidrometeoroloji təhlillər və ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsi istiqamətində də müvafiq işlər görülür.

Laçın və Kəlbəcər ərazisində 100 MVt-dək gücdə külək enerjisi layihəsinin həyata keçirilməsi məqsədilə "Məlumat sorğusu" sənədi (RFI) hazırlanmışdır və bu sahədə ixtisaslaşmış enerji şəbəkələrinə təqdim olunmuşdur. Layihənin növbəti RFQ mərhələsinə məsləhətçi dəstəyinin göstərilməsi məqsədilə beynəlxalq təşkilatlarla müzakirələr aparılır.

"Yaşıl Enerji Zonası"nın yaradılması yalnız enerjinin bərpaolunan enerji mənbələrindən əldə olunmasını deyil, həm də onun ötürülməsi, paylanması və istehlakında ən effektiv və "ağıllı" sistemlərdən istifadə

edilməsi, kiçikhəcmli bərpaolunan enerji həllərinə, enerji səmərəliliyinə önəm verilməsi, hidrogen istehsalı, ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrindən istifadənin təşviqi, məşğulluq və yerli resurslardan istifadənin artırılması kimi çoxşaxəli məsələləri əhatə edir.

Belə ki, "Yaşıl enerji məkanı" növbəti onillikdə ölkəmizin Milli Prioritetləri və 2021-2025-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyasının əsas məqsədlərindən biridir. Bu isə həm də iqlim dəyişikliyi probleminə qarşı global səylərə milli səviyyədə dəstəyi təmin edəcək bərpaolunan enerji mənbələrinin inkişafı, enerji səmərəliliyi, hidrogen istehsalı, ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrindən və digər "yaşıl texnologiyalar"dan istifadənin genişləndirilməsi, enerji sisteminin çevikliyinin artırılması və investisiyaların cəlbə məqsədilə qanunverici və tənzimləyici mühitin təkmilləşdirilməsi kimi kompleks tədbirlərin görülməsini şərtləndirir. Bütün bu istiqamətlər üzrə hədəf ölkəmizin enerji transformasiyası prosesinə enerji təhlükəsizliyi, iqtisadi inkişaf və ətraf mühitin qorunması arasında balansı təmin etməklə daxil olmasına imkan yaradır.

Ölkə başçısı bildirib ki, dünya gündəliyinin ön sıralarında olan "Yaşıl gündəliyi" də təsdiq edilib və biz öz növbəmizdə işğaldan azad edilmiş əraziləri - 10 min kvadratkilometr ərazini "yaşıl enerji" zonası elan etmişik. Artıq bir neçə su elektrik stansiyası inşa edilib, fəaliyyətdədir. Günəş və külək elektrik stansiyalarının yaradılması ilə bağlı konkret planlarımız var. Bir sözlə, külək elektrik stansiyasının yaradılması bir çox mənalarda olduqca önəmli və əhəmiyyətli layihədir.

Kamil İSMAYIL,
"Respublika".

“Yaşıl enerji” strategiyası regionun simasını dəyişəcək